

**Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»**

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

ВЕЛИТЧЕНКО Л.К.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ**

**З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЇ ТА КОНЦЕПЦІЇ ПІЗНАННЯ ПСИХІЧНИХ ЯВИЩ»**

для аспірантів за спеціальністю 053 Психологія

Одеса – 2021

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Протокол №1 від 27.08.2021 р.

Рецензенти:

Фурман А.А. – доктор психологічних наук, доцент, декан соціально-гуманітарного факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського

Мазоха І.С. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Велитченко Л.К.

Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорії та концепції пізнання психічних явищ». Одеса: Університет Ушинського, 2021. 27 с.

Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни «Теорії та концепції пізнання психічних явищ» містять питання до практичних занять, самостійної роботи аспірантів; питання до самоперевірки, питання до іспиту, індивідуальні дослідницькі завдання.

Зміст

1	Теорії і концепції пізнання психічного як основа дослідницько-пошукової роботи науковця-психолога	4
2	Загальні настанови щодо навчального предмета	5
3	Питання до практичних занять	6
4	Індивідуальні дослідницькі завдання	14
5	Контрольні засоби перевірки результатів практичної та самостійної роботи	16
6	Критерії оцінювання	18
7	Рекомендована література	25

1. Теорії і концепції пізнання психічного як основа дослідницько-пошукової роботи науковця-психолога

Поява в навчальному плані вказаної навчальної дисциплін є показовим фактом, який свідчить про певні проблеми при визначенні дослідницького шляху, по якому психологія йшла самостійно, починаючи з моменту організації Вільгельмом Вундтом першої психологічної лабораторії в 1879 році в Лейпцизькому університеті.

Очікування і прагнення до ґрунтовності, визначеності, стійкості теоретичного базису і реальний стан речей в їх застосуванні на практиці стало причиною криз в психології (криза 60 – 70 рр.19 ст., кінця 19 – початку 20 ст., 20-і рр. 20 ст., кінець 20 – початок 21 ст.). Вважається, що однією з причин нинішньої кризи є не тільки розрив між академічною і практичною психологією, а й відсутність в психології об'єднуючого начала. Вирішення виниклих протиріч бачать в «синтезі парадигм», в реалізації комунікативних і інтегративних тенденцій в психології (наприклад, інтегративний, холістичний, синергетичний підходи).

Оскільки кожен кризовий період знаменується виробленням чергової теоретичної парадигми і, отже, є передумовою переходу до наступного етапу в розвитку психологічної науки, остільки на підставі вже відомих етапів можна судити про особливості процесів, що характеризують роботу теоретичної думки, спрямованої, в кінцевому підсумку, на з'ясування питання про зміст понять «психіка», «психологія», «предмет психології».

У статті М.С. Гусельцевої «Постнеклассическая рациональность в культурной психологии» (Психологический журнал. 2005. Том 26. №6. С. 5-15) відтворена лінія розвитку психології шляхом вказівки на відповідні етапи та їх основні характеристики. Такими етапами є: 1) допарадигмальний (визначення предмета, принципів, методів психології); 2) класичний (дискусії про предмет і методи); 3) некласичний (пошук опосередкувальної ланки в

психічному – несвідоме, поле, знак, установка, активність, діяльність); 4) постнекласичний (міждисциплінарність психологічного знання); 5) постмодерністський (звільнення від традицій, принцип «павутини концепцій»); 6) постпозитивістський (залежність наукової істини від систем наукових комунікацій); 7) постнекласичний синтез досягнень психології та культурології.

У контексті даного навчального предмету необхідно, як ми вважаємо, показати весь багатовіковий процес пошуку відповідь на питання про сутність внутрішньої реальності, звертаючись до відомостей з історії філософії, історії психології. Відзначимо, що ці відомості не є дублюванням курсів історії філософії та історії психології. Вони необхідні як ретроспективний базис для напрямків теоретичного і науково-практичного пошуку, що визначають розвиток психології в даний час.

2. Загальні настанови щодо навчального предмету

Мета навчальної дисципліни: формування системи знань про теоретичну модель психічної реальності, виокремлення вихідної системи понять, формалізації, інтерпретацію даних дослідження.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Теорії та концепції пізнання психічних явищ» аспіранти мають володіти загальними знаннями із загальної психології, філософії психології, актуальних проблем психології.

Очікувані результати навчання: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни аспіранти мають

знати:

- особливості наукового пізнання у психології;
- принципи підходу до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження;
- сучасні стратегії пізнання психічного;

уміти:

- розробляти теоретико-методологічну основу психологічного дослідження;
- використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження;
- застосовувати набуті знання при написанні дисертаційної роботи.

3. Питання до практичних занять

Тема 1. Теорія як форма наукового знання

Питання для обговорення

1. Види психологічного знання
2. Відмінності між науками про природу і науками про людину
3. Компоненти теорії
4. Шляхи перевірки теорії (за К. Поппером)
5. Основні риси природничо-наукової парадигми
6. Елементи науково дослідного процесу
7. Проблемна ситуація
8. База формування теорії
9. Методологічне значення поняття причинно-наслідкового зв'язку
10. Гіпотеза

Завдання для практичної роботи

1. Сформулюйте власне ставлення до твердження про знання як «адекватне віддзеркалення в свідомості дійсності у вигляді уявлень, понять, думок, теорій».
2. Проаналізуйте твердження про залежність наукового пізнання від стану суспільства – його аксіології, менталітету, картини світу, його мистецтва, формам матеріального виробництва, регуляторів суспільної поведінки.
3. Сформулюйте власне ставлення до ідеї екзогенної та ендоегенної перспективи психологічної науки.

4. Доведіть залежність пізнання психічного від формулювання вихідних методологічних принципів.
5. Охарактеризуйте значення центральної категорії для побудови цілісної картини психічного.
6. За допомогою яких операцій фіксуються ознаки реальних предметів досвіду?
7. Як Ви розумієте словосполучення «логічна реконструкція дійсності»?

Тема 2. База формування теорії

Питання для обговорення

1. Теоретична модель реальності.
2. Виокремлення вихідної системи понять.
3. Процес формалізації.
4. Емпірична інформація.
5. Перспективи парадигмального синтезу.

Завдання для практичної роботи

1. Схарактеризуйте методологічні установки сучасної психології з огляду на: а) системну логіку дослідження, позитивізм, класичну (некласичну) раціональність; б) мережеву логіку дослідження, герменевтику, постнекласичну раціональність.
2. Яке з наведених нижче суджень відноситься до парадигматики гуманістичної психології: а) самореалізація і самоактуалізація особистості при рішенні життєвих проблем; б) забезпечення гуманних стосунків у життєдіяльності особистості.
3. Поясніть значення парадигми як теорії, що прийнята як зразок вирішення дослідницьких завдань, для розвитку психологічних концепцій.
4. Сформулюйте Ваше ставлення до словосполучення «конфлікт парадигм».
5. Розкрийте зміст поняття «природничо-наукова парадигма»
6. Що означає словосполучення «первинні теоретичні конструкти»?
7. Схарактеризуйте методологічне значення поняття *причинно-наслідкового зв'язку* для психологічної теорії.

8. Доведіть правильність судження про те, що психологічна теорія повинна володіти певним методологічним центром.
9. В якому співвідношенні знаходяться поняття формалізації та моделювання?

Тема 3. Методологічний плюралізм і предмет психології

Питання для обговорення

1. Методи (детерміністські, ймовірнісні, філософські).
2. Особливості класичної методології.
3. Особливості некласичної методології.
4. Особливості постнекласичної методології.
5. Особливості постпозитивістської методології.
6. Особливості культурної методології.
7. Методологічний анархізм.

Завдання для практичної роботи

Вкажіть правильну відповідь на наступні тестові питання і обґрунтуйте правильність вашого вибору.

1.Метод – це:

- А - спосіб побудови і обґрунтування системи знання;
- Б - засіб емпіричних досліджень.

2. Методика психологічних досліджень це:

- А - конкретизація методологічних вимог відповідно до завдання дослідження;
- Б - сукупність методів, вживаних в даному дослідженні.

3. Ймовірнісні методи засновані на використанні:

- А - статистичних гіпотез та математичної статистики;
- Б - конкретних методів відповідно ймовірнісних залежностей проблеми.

4. Філософські методи – виконують функцію:

- А - узагальнення методів окремих наук;
- Б - загального методу для окремих наук.

5. Спеціально наукові методи – дослідницькі методи, які:

- А - відтворюють і деталізують теоретичне припущення про суть досліджуваного явища;

Б - визначають послідовність дослідницьких дій.

6. Загальний напрям дослідження визначається:

А - формулюванням початкової тези, яка є розгорненим формулюванням основного поняття;

Б - відбором літературних джерел, які є необхідними для формулювання основного поняття.

7. Формальна методологія визначає:

А - структуру наукового пояснення, методів побудови наукових теорій;

Б – теоретичну основу засобів формалізації теоретичних положень.

8. Загальна методологія формулює:

А - загальні вимоги до основного теоретичного підходу дослідження;

Б - загальні принципи, які утворюють основний теоретичний підхід дослідження.

9. Методологія окремої теорії відтворює:

А - теоретичні положення дослідження конкретної предметної області;

Б - прикладну логіку дослідження конкретної предметної області.

Вставте номери правильних відповідей і аргументуйте свій вибір:

10 . Що є контекстом становлення методології психології ?

Класична методологія (...). Некласична методологія (...). Постнекласична методологія (...). Постпозитивістська методологія (...) . Культурна методологія (...).

1. Контекст вибраної методології 2. Контекст природознавства 3. Контекст культурології 4. Контекст об'єднання науки про природу і науки про дух 5. Контекст психотерапевтичної практики обслуговування індивідуальної людини

Тема 4. Вихідні позиції теорій і концепцій в дослідженні психічного

Питання для обговорення

1. Підхід як суб'єктивна перевага
2. Підхід як посилка

3. Підхід як головна теза
4. Підхід як визначення логічного предикату головної тези
5. Діяльнісний підхід
6. Антропологічний підхід
7. Системний підхід
8. Психосоціальний підхід
9. Вчинковий підхід
10. Системно-суб'єктний підхід

Завдання для практичної роботи

Вкажіть правильну відповідь на наступні тестові питання і обґрунтуйте правильність вашого вибору.

1. Суб'єкт – це:

- А - носій предметно-практичної діяльності і пізнання;
- Б – самостійна, ініціативна людина.

2. Суб'єктивність – це та категорія в психології, яка виражає:

- А – загальне позначення упередженості в оцінках зовнішнього світу;
- Б - загальне позначення внутрішнього світу.

3. Проблема внутрішнього й зовнішнього полягає у:

- А - суперечливості суб'єктивного й об'єктивного у структурі психічного віддзеркалення;
- Б – поєднанні суб'єктивного й об'єктивного у складі психічного віддзеркалення.

4. Суб'єкт психіки є індивід, який:

- А – вбачає у внутрішньому світі віддзеркалення зовнішнього світу в процесі практичної діяльності;
- Б - розрізняє в собі внутрішній світ і себе як суб'єкт самопізнання.

5. Зближення психологічних теорій у суб'єктно-діяльнісному підході

С.Л.Рубінштейна полягає у тому, що:

- А – людина у першу чергу має бути творцем свого життєвого шляху;
- Б - людина у першу чергу має бути суб'єктом практичної діяльності.

6. Суб'єктивно-генетичний принцип указує на те, що:

А - людина є носієм активності у процесі виконання завдань, відповідних до її ролі у соціумі;

Б - людина є ініціатором й виконавцем індивідуалізованої програми творення свого світу психіки й себе в ньому.

7. Знаковий, мовний підхід указує на те, що:

А - мовний знак (слово) є універсальним знаряддям, на якому засновуються психічні функції людини;

Б - мовний знак (слово) є універсальним знаряддям, що змінює психічні функції людини.

8. Вчинковий підхід указує на те, що:

А - соціум є універсальним середовищем, в якому здійснюються поведінкові акти людини;

Б - вчинок є універсальним знаряддям, на якому засновуються поведінкові акти людини.

9. Антропологічний підхід указує на те, що:

А – основною категорією психологічного дослідження є категорія людини;

Б - центром психологічного дослідження має бути людина у всьому різноманітті проявів її психіки.

10. Системно-суб'єктний підхід указує на те, що:

А - суб'єкт є специфічною психічною системою;

Б - системотвірним чинником психічного є суб'єкт.

Психосоціальний підхід указує на те, що:

А - психічні процеси є багатовимірними явищами, які сходять до взаємовідношень людини і соціуму;

Б - взаємовідношення і взаємозалежності соціуму визначають психічні процеси людини.

Тема 5. Онтологічний аспект концепції Леві-Строса

Питання для обговорення

1. Французька соціологічна школа Дюркгейма.
2. Американська школа культурної антропології.
3. Структурна лінгвістика і теорія інформації в аналізі культури і соціального устрою.
4. Концепція «надраціоналізму».
5. Визнання розумності властивістю самого світу.

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступне судження:

1. Онтологічний аспект концепції Леві-Строса полягає у визнанні розумності властивістю самого світу, самих речей, а не властивістю, що привноситься суб'єктом.

**Тема 6. Символічна опосередкованість проявів людської психіки в мові
(концепція Ж.Лакана)**

Питання для обговорення

1. Структурний психоаналіз (Паризька школа фрейдизму).
2. Взаємодія уявного (джерело суб'єктивного ілюзорного синтезування) і символічного (сукупність об'єктивних механізмів мови і культури).
3. Формула: несвідоме структуровано як мова.
4. Французький структуралізм, антипсихіатричний рух.

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступне судження:

1. Лакан ставить на місце психічної структури Фрейда («Воно « — » Я « — » Понад-Я») тричленну схему» реальне — уявне — символічне", головний момент якої — взаємодія уявного (джерело суб'єктивного ілюзорного синтезування) і символічного (сукупність об'єктивних механізмів мови і культури).
2. Жак Лакан. Гений или шарлатан? История одной теории.
[youtube.com>watch?v=PoJ9LHGwPb8](https://www.youtube.com/watch?v=PoJ9LHGwPb8)

Тема 7. Соціальна обумовленість пізнання (М. Фуко)

1. «Археології знання» як особлива дисципліна, яка ґрунтується на філології, психології, психіатрії.
2. Дискурсивні (мовні) практики як головний предмет аналізу.
3. Функціонування соціальних інститутів як детермінанта розумових передумов.

Завдання для практичної роботи

1. Згідно Фуко, ці передумови (філологія, психологія, психіатрія – Л.В.) визначаються панівним в культурі того чи іншого періоду типом семіотичного відношення, або відносини «слів» і «речей».

Тема 8. Відмова від філософської теорії та світогляду

Питання для обговорення

1. Дедуктивно-номологічна схема пояснення (К.Поппер).
2. Принципова спростовуваність (фальсифікованість) будь-якого твердження, що відноситься до науки.
3. Методологія науково-дослідних програм (І.Лакатос).
4. «Жорстке ядро» (умовно незаперечні фундаментальні допущення програми) і «захисний пояс» (допоміжні гіпотези).
5. Методологічний постулат про «вольову основу» (Willensuntergrund) прийняття вихідних принципів науки (А.Ханс).
6. Методологічний принцип проліферації (розмноження) теорій (П.Файерабенд).
7. Теза про неспівмірність конкуруючих і змінюють один одного альтернативних теорій.

Завдання для практичної роботи

Прокоментуйте наступні судження:

1. Згідно Попперу, емпіричні і теоретичні рівні знання органічно пов'язані між собою; будь-яке наукове знання носить лише гіпотетичний характер, схильне до помилок (принцип фаллібілізму). Зростання наукового знання полягає у висуненні сміливих гіпотез і здійсненні їх рішучих спростувань, в результаті чого вирішуються все більш глибокі наукові проблеми.

2. Методологія Лакатоса розглядає зростання «зрілої» (розвиненої) науки як зміну ряду безперервно пов'язаних теорій. Ця безперервність обумовлена нормативними правилами дослідницьких програм, що наказують, які шляхи найбільш перспективні для подальшого дослідження («позитивна евристика»), а яких шляхів слід уникати («негативна евристика»).
3. Проблема обґрунтування науки вирішується ним виходячи з методологічного постулату про «вольову основу» ... прийняття вихідних принципів науки. З цієї точки зору «всі достовірності в пізнанні створюються самим пізнанням і не мають значення для досягнення дійсності» ...
4. З'єднання у Файерабенда плюралізму з тезою про неспівмірність теорій в результаті породжує анархізм: кожен вчений може винаходити і розробляти свої власні теорії, не звертаючи уваги на невідповідності, протиріччя і критику.

4. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Реферат-презентація передбачає виклад матеріалу з запропонованої теми в обсязі 20 сторінок з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми. Обов'язковими структурними компонентами реферату є: титульна сторінка (з вказівкою кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), план, висновки, використана література.

1. Інтегральні прояви основних психологічних рис особистості в спілкуванні.
2. Вплив стереотипізації на виникнення психологічних бар'єрів в міжособистісних стосунках.
3. Психологічні особливості стандартних поведінкових реакцій.
4. Поведінкові кореляти розвитку самосвідомості.
5. Вплив явищ персоніфікації на розвиток особистості.
6. Розвиток соціальних установок в педагогічному спілкуванні.
7. Шкільний клас як універсальна система безпосереднього спілкування.
8. Вплив інтердиктивних форм спілкування на стосунки в системі «педагог – учні».
9. Вплив рівня престижності педагога на розвиток соціальних установок у підлітків та

старшокласників.

10. Психологічні властивості педагога та їх вплив на вибіркове відображення особистості учнів.
11. Шкільний клас як об'єкт педагогічного впливу.
12. Психологічна характеристика феномену оцінювання в групах старшокласників.
13. Вплив властивостей нервової системи на динаміку поведінки.
14. Психологічні особливості неформального спілкування.
15. Вплив індивідуально-психологічних особливостей на емоційну виразність обличчя.
16. Особистісні смисли як феномен розвитку особистості.
17. Психодіагностика елементів свідомості як відображення соціумного буття.
18. Психодіагностика вольових якостей як основи прояву суб'єктності індивіда.
19. Особливості усвідомлення та рефлексії феномену особистісного зростання у студентів педагогічного вузу.
20. Емоції в структурі індивідуального та соціумного буття.
21. Педагогічна взаємодія, її особливості та їх діагностика.
22. Діагностика впливу на психологічний стан учасників соціальної взаємодії
23. Феноменологія соціальної взаємодії в навчальному процесі.
24. Вербальні та невербальні засоби впливу в педагогічному спілкуванні.
25. Психологічні особливості очікувань студентів педвузу в ситуаціях соціальної взаємодії.
26. Психологічні особливості оцінювальних процесів в ситуації вибору.
27. Психологічні характеристики стану задоволення буттям у підлітків та старшокласників.
28. Особистість як інструмент суб'єктності.
29. Соціальні конструкти "Я в світі" та "Світ в мені".
30. Самовідображення та самовідчуття як елементи Я-концепції.
31. Діяльність як інструмент суб'єктності.
32. Соціальні та соціально-психологічні джерела позитивних емоцій.
33. Самосвідомість як об'єкт психодіагностики.
34. Психодіагностика самовідношення у підлітків.

- 35.Застосування методики накерованої проекції у вивченні самовідношення.
- 36.Психологічні особливості локусу контролю в різні періоди шкільного дитинства.
- 37.Можливості використання тесту М.Люшера в психодіагностиці особистісних властивостей молодших школярів

5. Контрольні питання перевірки результатів практичної та самостійної роботи

Питання для самоконтролю

1. Знання. Зміст і характер нової системи знань.
2. Епістемологічні перспективи.
3. Види психологічного знання.
4. Наука. Відмінності між науками про природу і науками про людину. Мета діяльності вченого.
5. Теорія. Компоненти теорії.
6. Центральні компоненти психологічних теорій.
7. Шляхи перевірки теорії.
8. Емпіричні та теоретичні об'єкти.
9. Об'єкт дослідження . Предмет дослідження.
- 10.Парадигма. Основні риси природничо наукової парадигми.
- 11.Елементи науково дослідного процесу.
- 12.Проблема. Проблемна ситуація.
- 13.Мета. Завдання дослідження.
- 14.Гіпотеза.
- 15.База формування теорії.
- 16.Первинні теоретичні конструкції.
- 17.Закон. Причинно-наслідкові відношення.
- 18.Класифікація.
- 19.Типологія.

Питання до іспиту

1. Види психологічного знання.
2. Центральні компоненти психологічних теорій.
3. Основні риси природничо наукової парадигми.
4. Теоретична модель реальності.
5. Виокремлення вихідної системи понять.
6. Виявлення закономірностей психічного явища.
7. Методологічний плюралізм і предмет психології.
8. Психологія як допарадигмальна, мультипарадигмальна і позапарадигмальна наука.
9. Підхід. Підхід як суб'єктивна перевага.
10. Підхід як посилка.
11. Підхід як визначення логічного предикату головної тези.
12. Діяльнісний підхід.
13. Системний підхід. Система. Системні принципи (цілісність, структура, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність, множинність опису).
14. Знаковий, мовний підхід.
15. Вчинковий підхід.
16. Антропологічний підхід.
17. Системно-суб'єктний підхід.
18. Психосоціальний підхід.
19. Філософська антропологія.
20. Філософська герменевтика.
21. Структуралізм.
22. Критичний раціоналізм.
23. Методологія науково-дослідних програм.
24. Постулат про «вольову основу» прийняття вихідних принципів науки.
25. Плюралізм в методології наукового пізнання.
26. Методологічний анархізм.

27. Структура теоретичних знань.
28. Емпіричні та теоретичні об'єкти.
29. Фундаментальна теоретична схема.
30. Емпіричний базис наукової теорії.
31. Плюралістичність критеріїв раціональності.
32. Позитивізм як нормативна методологія наукового пізнання.
33. Експериментальна ситуація.
34. Психотехнічна теорія
35. Принцип фальсифікуємості теорії.
36. Систематизація психологічних понять як умова розвитку психологічної науки.
37. Конфлікт парадигм.
38. Образ психологічної реальності
39. Сучасна тенденцію розвитку психологічної науки.
40. Розмивання межі між наукою та лженаукою.

6. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	Бали	Критерії
Практичні завдання / усне опитування	0	Відповідь невірна/здобувач не бере участі у вирішенні практичного завдання.
	1	Здобувач бере участь у практичному занятті, однак активність є нестабільною. Відповіді на запитання загалом неправильні/ з суттєвими помилками (погано собі уявляє), однак висловлюються власні міркування, наводяться приклади. Не знає особливостей наукового пізнання у психології та сучасних стратегій пізнання психічного. Не вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	2	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, не висловлює власних міркувань, не робить ґрунтовних висновків. Пасивна участь у практичному занятті. Виконуючи практичні завдання недостатньо використовує інформаційно-методичні матеріали. Недостатньо знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні

		стратегії пізнання психічного. Недостатньо вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	3	Здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях наявні помилки, висловлюються власні міркування та висновки. Фрагментарна активність у практичному занятті. Виконуючи практичні завдання використовує інформаційно-методичні матеріали, хоча може допускати помилки. Достатньо знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні стратегії пізнання психічного. Достатньо вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	4	Здобувач відтворює достатню частину навчального матеріалу, у відповідях допускаються окремі неточності, висловлюються власні міркування, формулюються висновки. Стабільна висока активність в практичному занятті. Виконуючи практичні завдання використовує інформаційно-методичні матеріали. Добре знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні стратегії пізнання психічного. Добре вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	5	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань, висловлює власні міркування, робить ґрунтовні висновки. Стабільна висока активність в практичному занятті. Виконуючи практичні завдання самостійно використовує інформаційно-методичні матеріали та не допускає помилок у їх виконанні. Дуже добре знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні стратегії пізнання психічного. Дуже добре вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
Самостійна робота	0	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань. Не знає особливостей наукового пізнання у психології та сучасних стратегій пізнання психічного. Не вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	1	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато

		суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача. Недостатньо знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні стратегії пізнання психічного. Недостатньо вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	2	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами. Добре знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні стратегії пізнання психічного. Добре вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
	3	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання. Дуже добре знає про особливості наукового пізнання у психології та сучасні стратегії пізнання психічного. Дуже добре вміє використовувати психологічні знання у практиці теоретичного та емпіричного дослідження.
Контрольна робота (в тестовій формі – за кожним питанням)	0	Відповідь невірна, не співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	1	Відповідь вірна, співпадає з правильним варіантом відповіді тесту
	30	Максимальна кількість балів, яка обчислюється як сума балів за кожним питанням тесту
ІНДЗ Реферат-презентація	0	не зараховуються реферати, які є плагіатом або передруком з мережі Інтернету; проблема не розкрита або дана інформація не в контексті розрахункового завдання; завдання не виконано
	1-2	реферат не відповідає необхідному обсягу, багато її частин не має відношення до теми дослідження. Відсутній план для створення повного і добре оформленої презентації. Зміст роботи не відповідає плану, інформація не точна або пропущена, відсутні висновки та узагальнення і внутрішня логічна послідовність. Оформлення має суттєві недоліки. Доповідь не відображає зміст роботи, більшість відповідей на

	запитання некоректні, неточні або неправильні, здобувач не володіє предметом дослідження.
3-4	реферат не відповідає необхідному обсягу, не містить вступу і висновків. Побудова реферату не дає чіткого уявлення про тему дослідження. Презентація погано організована, без творчих знахідок, багато необхідних елементів пропущені. В рефераті не визначені ключові положення, інформація не точна, на більшість запитань не можливо знайти відповідь. Здобувачем вищої освіти представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без аргументації, висновки є нелогічними і необґрунтованими. Відповіді на запитання фрагментарні, або відсутні.
5-6	реферат відповідає необхідному обсягу, тема роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру, певний матеріал викладено некоректно, наявні ознаки компіляції, відсутні узагальнення, авторські висновки. Порушена логіка представленого матеріалу. Презентація організована без творчих знахідок. Є зауваження щодо оформлення тексту пропозицій та презентації. Деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими. Наочні матеріали не відображають зміст передбачуваного дослідження. Відповіді на запитання фрагментарні, не точні.
7-8	реферат відповідає необхідному обсягу, тема розкрита з використанням сучасного аналітичного і методологічного інструментарію. Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти. Проте наукове обґрунтування виконано схематично, позиція здобувача і наукові/навчальні тексти формально узгоджені, зустрічається порушення логіки викладу. Аналіз літературних джерел зроблений поверхнево, інколи відсутні узагальнення, наукова полеміка, авторські висновки, посилання на першоджерела. Відповіді на питання в основному правильні, здобувач добре знає предмет роботи.
9-10	Реферат відповідає необхідному обсягу, тема розкрита, всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, але має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему реферату, мають місце окремі недоліки непринципового характеру. Здобувач демонструє вміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний інструментарій, працювати з літературними джерелами, в логічній послідовності проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань, формулювати висновки за темою дослідження. Дослідження містить достатній і різноманітний масив опрацьованих інформаційних джерел, критичний

	огляд наукової і навчальної літератури, узагальнення і висновки, які дозволяють чітко визначити авторську позицію. Доповідь логічна, повна, стисла, проілюстрована бездоганно оформленими наочними матеріалами. Відповіді на запитання правильні, стислі, аргументовані
--	---

Критерії оцінювання підсумкового контролю (іспит)

Для навчальної дисципліни «Теорії і концепції пізнання психічних явищ», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі іспиту, відводиться 20 балів.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90 – 100 А)	Аспірант демонструє міцні знання щодо особливостей наукового пізнання у психології; підходів до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження; сучасних стратегій пізнання психічного; розробки теоретико-методологічних основ психологічного дослідження; використання психологічних знань у практиці теоретичного та емпіричного дослідження; застосування набутих знань при написанні дисертаційної роботи. Також правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує

	теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері публічного управління та адміністрування. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що аспірант проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 В)	Аспірант демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, а саме щодо особливостей наукового пізнання у психології; підходів до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження; сучасних стратегій пізнання психічного; розробки теоретико-методологічних основ психологічного дослідження; використання психологічних знань у практиці теоретичного та емпіричного дослідження; застосування набутих знань при написанні дисертаційної роботи, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 С)	Аспірант на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, щодо особливостей наукового пізнання у психології; підходів до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження; сучасних стратегій пізнання психічного; розробки теоретико-методологічних основ психологічного дослідження; використання психологічних знань у практиці теоретичного та емпіричного дослідження; застосування набутих знань при написанні дисертаційної роботи, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни психологічних форм, методів роботи у сфері публічного управління та адміністрування при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Аспірант має недостатні знання щодо особливостей наукового пізнання у психології; підходів до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження; сучасних стратегій пізнання психічного; розробки теоретико-

	<p>методологічних основ психологічного дослідження; використання психологічних знань у практиці теоретичного та емпіричного дослідження; застосування набутих знань при написанні дисертаційної роботи. У визначенні основних показників припускається значних помилок. Усні відповіді не повні, аспірант ускладнюється в їх обґрунтуванні. Аналіз та обробка інформації з різних джерел викликає труднощі; практично не виявляє здатності ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми. Загалом здатний до обґрунтованих рішень, проте у плануванні і прогнозуванні своїх дій потребує значної допомоги.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Аспірант на репродуктивному рівні має знання щодо особливостей наукового пізнання у психології; підходів до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження; сучасних стратегій пізнання психічного; розробки теоретико-методологічних основ психологічного дослідження; використання психологічних знань у практиці теоретичного та емпіричного дослідження; застосування набутих знань при написанні дисертаційної роботи. Усні відповіді не повні й не обґрунтовані. На низькому рівні володіє вміннями виявляти особливості психічних функцій. Не виявляє здатності визначати та удосконалювати форми та зміст самостійної роботи. Практично не виявляє здатності до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення; до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел. Не вміє ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми. Виявляє низьку здатність до обґрунтованих рішень, проте у плануванні і прогнозуванні своїх дій потребує суттєвої допомоги.</p>
<p>Незадовільно (35-59 FX)</p>	<p>Аспірант має фрагментарні знання щодо особливостей наукового пізнання у психології; підходів до аналізу об'єкту та предмету наукового дослідження; сучасних стратегій пізнання психічного; розробки теоретико-методологічних основ психологічного дослідження; використання психологічних знань у практиці теоретичного та емпіричного дослідження; застосування набутих знань при написанні дисертаційної роботи. Усні відповіді часткові, не обґрунтовані. Не виявляє здатності до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення.</p>

Рекомендована література

Базова

1. Балл Г. О. Теоретична психологія як царина науковості й духовності (до видання українського перекладу книги Філіпа Лерша “Структура особи”). *Психологія і суспільство*. 2015. № 3. С. 72–79.
2. Велитченко Л.К. «Развертывание» как общий принцип осуществления психического. *Development and modernization of pedagogical and psychological sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine*. Collective monograph. Volume 1. Lublin, Izdevniecība «Baltija Publishing», 2017. Pp. 86 – 100.
3. Велитченко Л.К., Подшивалкіна В.І. Методологічні та теоретичні проблеми психології: програмний конспективний довідник. Одеса: СВД Черкасов, 2009. 281 с.
4. Гусельцева М. С. Методологічна оптика як інструмент пізнання. *Психологія і суспільство*. 2017. №4. С. 39-55.
5. М'ясоїд П. А. Психологічне пізнання: історія, логіка, психологія. Київ: Либідь, 2016. 560 с.
6. М'ясоїд П. Теорія в історичному поступі психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2021. № 1. С. 36-65.
7. Роменець, В. А., Маноха, І. П. Історія психології ХХ століття: навч. посіб. (3-є вид.). Київ: Либідь, 2017. 1056 с.
8. Фурман А. А. (2017). Психологія смисложиттєвого розвитку особистості: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 508 с.
9. Фурман А. В. Методологічне обґрунтування предметного поля теоретичної психології. *Психологія і суспільство*. 2019. № 3-4. С. 5-29.

Допоміжна

1. Велитченко Л.К. Система «суб'єкт – результат» в концептуалізації поняття «личность». *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in*

- countries of Europe at the beginning of the third millenium*. Collective monograph. Volume 1. Lublin, Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Pp. 64 – 82.
2. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості : монографія. 2-е вид., перероб., доповн. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 720 с.
  3. Людина. Суб'єкт. Вчинок: філософсько-психологічні студії / за ред. В.О.Татенка. К.: Либідь, 2006. 360 с.
  4. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі: монографія / кол. авт. Ю. Д. Гундертайло, В.О. Климчук, О.Я. Кляпець та ін.; за ред. Т.М. Титаренко; НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: Міленіум, 2016. 320 с.
  5. Савчин М. В. Загальна психологія: підручник. 2-е вид., допов. Київ: Академія, 2018. 344 с.
  6. Сафонік Л. Смилова мозаїчність людського буття: зб. наук. праць. Київ: Вид-во “Гілея”, 2016. Вип. 114 (11). С. 232–236.
  7. Татенко В. О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології. *Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка*. Київ: Либідь, 2006. 360 с. С. 316–358.
  8. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.
  9. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. Санкт-Петербург: А-сад, 1994. 406 с.
  10. Фурман А.В. Метатеоретична реконструкція предметного поля канонічної психології. *Психологія особистості*. 2019. №1(10).с 5 – 21.
  11. Чепелева Н. В. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості: монографія. Київ: НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка, 2013. 275 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL : <http://www.mon.gov.ua>

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт. URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>